

Farrux Egamberdiyev

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti
"Estrada va ommaviy tomoshalar san'ati"
kafedrasi dotsenti
E-mail: farruh1978@gmail.com
ORCID: 0009-0003-9774-7441

MILLIY ESTRADA KONSERTLARINI TASHKILLASHTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYA VOSITALARIDAN FOYDALANISH

Annotatsiya. Mazkur maqolada so'nggi yillarda O'zbekistonda estrada san'ati va konsert faoliyatining rivojlanish bosqichlari, sohaga oid islohotlar, mustaqillik yillarida sahnalashtirilayotgan konsert dasturlarining janriy rang-barangligi hamda ularni tashkil etishda zamonaviy raqamli texnologiyalarning o'rni va ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, konsert rejissurasida multimedia vositalari, videografika, raqamli ovoz va yoritish tizimlari, sun'iy intellekt elementlari hamda innovatsion sahna yechimlaridan foydalanishning badiiy-estetik imkoniyatlari yoritiladi.

Kalit so'zlar: estrada san'ati, raqamli texnologiya, sun'iy intellekt, konsert, sahna, multimedia vositalari, mustaqillik imkoniyatlari.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОРГАНИЗАЦИИ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЭСТРАДНЫХ КОНЦЕРТОВ В УЗБЕКИСТАНЕ

Аннотация. В статье рассматриваются этапы развития эстрадного и концертного искусства Узбекистана за последние годы, реформы, осуществляемые в данной сфере, жанровое разнообразие концертных программ периода независимости, а также научно анализируется роль современных цифровых технологий в организации концертных мероприятий. Особое внимание уделено использованию мультимедийных средств, LED-экранов, видеограники, цифровых систем звука и освещения, элементов искусственного интеллекта и инновационных сценических решений в концертной режиссуре.

Ключевые слова: эстрадное искусство, цифровые технологии, искусственный интеллект, концерт, сцена, мультимедийные средства, возможности независимости.

THE USE OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN ORGANIZING NATIONAL POP CONCERTS IN UZBEKISTAN

Abstract. *This article analyzes the development of pop and concert art in Uzbekistan in recent years, the reforms implemented in this field, the genre diversity of concert programs created during the years of independence, and the role of modern digital technologies in organizing concert performances. Particular attention is paid to the artistic and aesthetic potential of multimedia technologies, LED screens, video graphics, digital sound and lighting systems, artificial intelligence elements, and innovative stage solutions in concert directing.*

Keywords: *pop art, digital technologies, artificial intelligence, concert, stage, multimedia tools, opportunities of independence.*

Bugungi kunda O'zbekistonda insonning har tomonlama kamol topishi, uning intellektual va ma'naviy salohiyatini yuksaltirish hamda bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etishga davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida alohida e'tibor qaratilmoqda. Aholining, ayniqsa, yosh avlodning madaniy hordiq chiqarishi uchun zamonaviy teatrlar, konsert zallari, madaniyat markazlari va boshqa madaniy maskanlar faoliyati izchil rivojlantirilmoqda. Bu esa san'at va madaniyatning jamiyat ma'naviy hayotidagi o'rnini yanada mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Insonning bo'sh vaqtini mazmunli o'tkazishi uning ma'naviy olamini boyitish, estetik didini shakllantirish hamda ijtimoiy faolligini oshirishda muhim omillardan biridir. Shu nuqtayi nazardan teatr, kino va konsert tomoshalari nafaqat ko'ngilochar vosita, balki ma'naviy-ma'rifiy tarbiya beruvchi samarali san'at maktabi sifatida ham alohida ahamiyat kasb etadi. Sahna san'atining asosiy vazifalaridan biri tomoshabinga estetik zavq ulashish bilan bir qatorda, ezgulik,

vatanparvarlik, insonparvarlik va milliy qadriyatlarni badiiy obrazlar orqali targ'ib etishdan iboratdir.

Mazkur jarayonda estrada san'ati o'zining ommabopligi, ta'sirchanligi va zamonaviy ifoda vositalari bilan alohida o'rin egallaydi. Ayniqsa, estrada konsertlari auditoriyasining asosiy qismini yoshlar tashkil etishi ushbu san'at turining tarbiyaviy va ma'naviy mas'uliyatini yanada oshiradi. Estrada san'atining dinamik ritmi, sahna ifodasining ixchamligi, zamonaviy musiqiy yechimlari, yumor va interaktiv usullarni o'zida mujassam etishi yosh avlodning estetik didi hamda dunyoqarashiga bevosita ta'sir ko'rsatadi [1].

Bugungi kunda estrada konsertlari an'anaviy sahna ko'rinishidan tobora uzoqlashib, zamonaviy texnologiyalar bilan uyg'unlashgan murakkab badiiy loyihaga aylanib bormoqda. Xususan, multimedia proyeksiyalari, videografika, raqamli ovoz va yoritish tizimlari, lazer effektlari, uch o'lchamli vizual texnologiyalar hamda sun'iy intellekt asosidagi boshqaruv vositalaridan foydalanish konsert dasturlarining badiiy ta'sirchanligini sezilarli darajada oshirmoqda. Bunday texnologiyalar rejissyorning ijodiy g'oyasini yanada mukammal ifodalash, tomoshabin bilan emotsional aloqani kuchaytirish va spektakllashtirilgan konsertlarning zamonaviy estetik qiyofasini yaratishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda [2].

Shu bois milliy estrada konsertlarini tashkil etishda raqamli texnologiyalarni samarali qo'llash, ularning badiiy va texnik imkoniyatlarini ilmiy asosda o'rganish hamda amaliyotga keng joriy etish bugungi kun estrada rejissurasining dolzarb ilmiy-amaliy masalalaridan biri hisoblanadi.

Shu bilan birga, bugungi estrada san'ati rivojlanish jarayonida ayrim muammolar ham kuzatilmoqda. Xususan, ayrim konsert dasturlarida sahna madaniyati, badiiy did va estetik mezonlarga to'liq rioya etilmayotgani, ijro jarayonida mazmun va shakl uyg'unligining yetarli darajada ta'minlanmayotgani kuzatiladi. Zamonaviy texnologik imkoniyatlardan foydalanish ba'zan badiiy g'oyani boyitish vositasi emas, balki tomoshabin e'tiborini sun'iy ravishda jalb

etishga xizmat qiluvchi tashqi effektlar bilan cheklanib qolmoqda. Holbuki, har qanday texnologik yechim, avvalo, rejissyorlik konsepsiyasiga xizmat qilishi, asarning g'oyaviy-badiiy mazmunini ochib berishga yo'naltirilgan bo'lishi lozim.

Bugungi kunda estrada konserti o'zining shakl va mazmuni, sahnaviy ifoda vositalarining rang-barangligi hamda ommabopligi bilan eng keng tarqalgan tomosha janrlaridan biriga aylandi. Estrada san'atining o'ziga xos xususiyati uning turli janrlarni o'zida mujassamlashtira olishida namoyon bo'ladi. Xususan, estrada ansambllari va xonandalarining yakkaxon konsertlari, felyeton va monolog ijrochilari, qiziqchilar, askiyachilar, parodistlar, shuningdek, turli janrlardan tashkil topgan konsert dasturlari hamda teatrlashtirilgan estrada tomoshalari bugungi estrada san'atining asosiy yo'nalishlarini tashkil etadi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi estrada san'ati taraqqiyotiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Bugungi kunda televideniye, internet platformalari, raqamli media va ijtimoiy tarmoqlar orqali dunyoning turli mamlakatlarida tashkil etilayotgan konsert dasturlarini real vaqt rejimida kuzatish, ularning sahnaviy yechimlari, texnik ta'minoti va rejissyorlik uslublarini tahlil qilish imkoniyati kengaydi. Bu esa milliy estrada san'atining xalqaro tajriba bilan uyg'un rivojlanishiga, zamonaviy texnologiyalarni o'zlashtirishga va ijodiy izlanishlarni kengaytirishga xizmat qilmoqda.

O'zbek milliy estradasi xalq og'zaki ijodining askiya, payrov, qiziqchilik va muqallidchilik kabi an'anaviy so'z janrlari negizida shakllanib, bugungi kunda zamonaviy sahna san'ati talablari asosida izchil rivojlanib bormoqda. Milliy an'analar bilan zamonaviy texnologiyalarning uyg'unlashuvi estrada san'atining badiiy imkoniyatlarini yanada kengaytirib, uning xalqaro maydondagi nufuzini oshirishga xizmat qilmoqda.

So'nggi yillarda o'zbek estrada xonandalari va so'z ustalarining xalqaro konsert maydonlaridagi muvaffaqiyatli chiqishlari milliy estrada san'atining yuksak salohiyatini yaqqol namoyon etmoqda. Xususan, Farrux Zokirov, Yulduz Usmonova, Ozodbek Nazarbekov, Oksana Nechitaylo, Shahzoda, Sevara Nazarxon

kabi estrada xonandalari hamda Hojiboy Tojiboyev, Obid Asomov, Mirzabek Xolmedov, Valijon Shamsiyev singari soʻz ustalarining xorijiy mamlakatlardagi konsert dasturlari milliy sanʼatimizning xalqaro miqyosdagi eʼtirofi va raqobatbardoshligini tasdiqlaydi [3].

Milliy estrada sanʼatining bugungi taraqqiyoti davlat tomonidan amalga oshirilayotgan izchil madaniyat siyosati, sanʼat sohasi uchun yaratilayotgan zamonaviy infratuzilma, yosh ijodkorlarni qoʻllab-quvvatlash hamda xalqaro hamkorlikning kengayishi bilan chambarchas bogʻliqdir. Ayniqsa, zamonaviy konsert zallari, innovatsion ovoz va yoritish uskunalari, multimedia texnologiyalari, LED-ekranlar hamda raqamli boshqaruv tizimlarining joriy etilishi estrada konsertlarini yangi badiiy bosqichga olib chiqmoqda.

Bu borada Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tomonidan estrada sanʼatining rivojlanishiga oid bildirilgan quyidagi fikrlar alohida ahamiyat kasb etadi: “Aytish mumkinki, oʻtgan asrning boshlarida ilk namunalari paydo boʻlgan oʻzbek estradasi istiqloq yillarida sifat jihatidan yangi bosqichga koʻtarildi. Bunday natijalarga erishishda milliy va umumbashariy musiqa sanʼati yutuqlarini, jahon estradasining eng yaxshi namunalari oʻrganish boʻyicha katta imkoniyatlar ochilgani, bu soha rivojiga koʻrsatilayotgan doimiy eʼtibor, yosh isteʼdodlarning oʻzini namoyon etishi uchun yaratilayotgan qulay shart-sharoitlar muhim rol oʻynamoqda”.

Mazkur fikrlar milliy estrada sanʼatini rivojlantirishda nafaqat ijodiy salohiyatni, balki zamonaviy raqamli texnologiyalarni puxta oʻzlashtirish, ularni konsert rejissurasi va sahna yechimlariga samarali tatbiq etish bugungi kunning muhim vazifalaridan biri ekanligini ham anglatadi.

Haqiqatan ham, mustaqillik yillarida Oʻzbekistonda estrada sanʼati jadal rivojlanish bosqichiga koʻtarildi. Estrada xonandalari, qiziqchilar va soʻz ustalari tomonidan tayyorlanayotgan konsert dasturlarining soni ham, sifati ham sezilarli darajada oshdi. Zamonaviy madaniyat saroylari va konsert zallarida mustaqil konsert dasturlarini tashkil etish, ularni televideniye, radio, internet nashrlari hamda

ijtimoiy tarmoqlar orqali keng targ'ib qilish imkoniyatlarining yaratilishi estrada san'atining ommaviylashuviga va tomoshabin auditoriyasining kengayishiga xizmat qildi.

Estrada san'atining rivojlanishida davlat tomonidan ko'rsatilayotgan tizimli qo'llab-quvvatlash ham muhim omil hisoblanadi. Xususan, estrada ijodkorlarini rag'batlantirish, ularning ijodiy salohiyatini yuzaga chiqarish hamda yosh iste'dodlarni qo'llab-quvvatlash maqsadida turli davlat mukofotlari va tanlovlarining yo'lga qo'yilgani soha taraqqiyotiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Bunday e'tibor estrada san'atida ijodiy raqobat muhitini shakllantirish, professional mahoratni oshirish va milliy san'atning nufuzini yuksaltirishga xizmat qilmoqda.

O'zbek estrada san'atining bugungi taraqqiyoti bir necha avlod vakillarining samarali ijodiy faoliyati bilan uzviy bog'liqdir. Estrada qo'shiqchilik maktabining shakllanishida Kamilaxon Jalilova, Botir Zokirov, Luiza Zokirova kabi san'atkorlarning xizmatlari beqiyos bo'lsa, keyingi davrda Farrux Zokirov va "Yalla" ansambli, Yulduz Usmonova, Kumush Razzoqova, Kozim Qayumov singari ijodkorlar ushbu an'analarni zamonaviy estrada yo'nalishida muvaffaqiyatli davom ettirdilar. So'z san'ati va qiziqchilik yo'nalishida esa Yusufjon qiziq Shakarjonov yaratgan maktabni Ibrohim Tojiboyev, G'afurjon Yusupov, Oxunjon qiziq Huzurjonov, Rustam Hamroqulov, Hojiboy Tojiboyev, Obid Asomov, Mirzabek Xolmedov kabi san'atkorlar rivojlantirib, milliy estrada qiziqchiligi taraqqiyotiga munosib hissa qo'shdilar.

Mazkur tarixiy taraqqiyot shuni ko'rsatadiki, o'zbek estradasi milliy an'anaviy tomosha san'ati negizida shakllangan bo'lib, askiya, muqallidchilik, taqlidchilik, qiziqchilik, masxarabozlik, qo'g'irchoqbozlik va dorbozlik kabi xalq tomoshalarining badiiy tamoyillarini zamonaviy estrada san'ati talablari bilan uyg'unlashtirib kelmoqda. Natijada estrada san'ati milliy tomosha madaniyatining davomchisi sifatida rivojlanar ekan, o'zining tarixiy ildizlarini saqlab qolgan holda yangi badiiy va texnologik imkoniyatlar bilan boyib bormoqda.

Bugungi estrada konsertlari tarkibida nafaqat estrada qo'shiqchilari, balki konferansiyalar, boshlovchilar, aktyorlar, so'z ustalari hamda turli janr vakillari ishtirok etishi tomoshaning teatr elementlari bilan yanada boyishiga xizmat qilmoqda. Ayniqsa, teatrlashtirilgan konsert dasturlarida o'zbek an'anaviy teatriga xos badiiy ifoda vositalari, aktyorlik uslublari va dramaturgik tamoyillarning zamonaviy shaklda qo'llanilayotganini kuzatish mumkin.

O'zbek an'anaviy tomosha san'atidan estrada ijodiga o'tgan asosiy xususiyatlarni quyidagicha umumlashtirish mumkin:

- og'zaki dramaturgiya va improvizatsiyaga tayangan ijro uslubi;
- tanqid, hajv, kulgi va muqallidchilik vositasida jamiyatdagi ijtimoiy muammolarni badiiy talqin qilish;
- obraz yaratishda grim, kostyum va rekvizitlardan shartli, ammo ta'sirchan foydalanish;
- aktyorlarning mimika, plastika va ovoz imkoniyatlari orqali turli xarakterlarni gavdalantirish;
- voqea joyi va vaqtini shartli sahna vositalari orqali ifodalash;
- xalq hayotidagi dolzarb ijtimoiy mavzularni satira va yumor vositasida yoritish.

Mazkur badiiy tamoyillar bugungi estrada konsertlarida ham o'z ahamiyatini saqlab qolmoqda. Biroq zamonaviy konsert rejissurasida ular endilikda raqamli texnologiyalar bilan uyg'unlashgan holda yangi estetik ko'rinish kasb etmoqda. Multimedia proyeksiyalari, LED-ekranlar, videografika, virtual dekoratsiyalar, raqamli ovoz va yoritish tizimlari an'anaviy estrada ifoda vositalarining badiiy imkoniyatlarini yanada kengaytirib, tomoshabinning voqealarni idrok etish jarayonini kuchaytirmoqda [4].

Shu bilan birga, ayrim estrada dasturlarida milliy an'analarni zamonaviy texnologiyalar bilan uyg'unlashtirishda yetarli darajada badiiy mezonlarga amal qilinmayotgani ham kuzatiladi. Ba'zi hollarda texnik imkoniyatlar mazmun va g'oyani ochib berish vositasi emas, balki tashqi tomoshabop effekt sifatida

qo'llanilmoqda. Holbuki, zamonaviy raqamli texnologiyalar rejissyorning badiiy konsepsiyasiga xizmat qilishi, milliy estrada san'atining estetik qadriyatlarini boyitishi va tomoshabinning badiiy tafakkurini rivojlantirishga yo'naltirilishi zarur. Aynan shu jihatlar milliy estrada konsertlarini tashkil etishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning ilmiy va amaliy asoslarini chuqur tadqiq etishni dolzarb vazifaga aylantiradi [5].

Yuqoridagi tahlillardan ko'rinadiki, o'zbek estrada san'ati milliy an'anaviy tomosha madaniyati negizida shakllanib, mustaqillik yillarida mazmun va shakl jihatidan yangi taraqqiyot bosqichiga ko'tarildi. Davlat tomonidan yaratilayotgan keng imkoniyatlar, ijodkorlarni qo'llab-quvvatlash tizimi hamda zamonaviy konsert infratuzilmasining rivojlanishi estrada san'atining ommabopligini va badiiy salohiyatini yanada oshirdi.

Bugungi kunda estrada konsertlarini tashkil etishda milliy an'analar bilan zamonaviy raqamli texnologiyalarning uyg'unlashuvi yangi badiiy-estetik imkoniyatlarni yuzaga keltirmoqda. Multimedia, LED-ekranlar, videografika, raqamli ovoz va yoritish tizimlari, vizual effektlar hamda sun'iy intellekt elementlaridan oqilona foydalanish konsert dasturlarining ta'sirchanligini oshirish bilan bir qatorda, rejissyorlik g'oyasini yanada mukammal ifodalashga xizmat qilmoqda.

Shu bilan birga, texnologik vositalardan foydalanishda milliy estrada san'atining tarixiy ildizlari, sahna madaniyati va estetik mezonlarini saqlab qolish muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy texnologiyalar tomoshabinni faqat tashqi effektlar bilan hayratlantirish vositasi emas, balki badiiy g'oyani chuqur ochib beruvchi, milliy qadriyatlarni targ'ib etuvchi va tomoshabin bilan samarali estetik muloqotni ta'minlovchi vosita sifatida qo'llanilgandagina o'zining haqiqiy samarasini beradi. Shu bois milliy estrada konsertlarini sahnalashtirishda raqamli texnologiyalarni ilmiy asoslangan holda joriy etish va ularni rejissyorlik yechimlari bilan uyg'unlashtirish zamonaviy estrada san'atining eng dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Анастасьев А. Эстрадное искусство и его специфика // Русская советская эстрада, 1917–1929: очерки истории / ответственный редактор Е.Д.Уварова. – Москва: Искусство, 1976. – 406 с.
3. Товстоногов Г. Зеркало сцены: в двух книгах. Книга первая: О профессии режиссёра. – Ленинград: Искусство, 1984. – 672 с.
4. Egamberdiyev F. Estrada va ommaviy tomoshalar rejissurasi: o'quv qo'llanma. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018. – 356 b.
5. Egamberdiyev F. Estrada san'ati metodologiyasi va texnologiyasi: darslik. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020. – 320 b.